

תיק מס' 2019/191

י"ב תמוז תשע"ח

25 יוני 2018

התובעת

נגד

הנתבע

פסק דין

מסכת העובדות

בקיץ 1993 התחתנו התובעת והנתבע ע"י רב קונסרבטיבי. בחודש מרץ 2015 נפרדו בני הזוג. התובעת ביקשה גט מאת הנתבע.

הזמנו את הנתבע להתדיין בבית דיננו והוא סירב להיענות לזימון. בעבר, בית דין של אמריקה הוציא צו סירוב נגדו בגלל שסירב להתדיין בבית דינים. קבענו דיון ושמענו את טיעוני התובעת, ולאור הדברים חייבנו את הנתבע לתת גט לאשתו. כמו כן, ראינו את סרט הווידאו של טקס הקידושין והנישואין של הצדדים.

הצדדים התגרשו בגירושים אזרחיים בסוף שנת 2016, אך הנתבע עומד עד היום בסירובו לתת לתובעת גט כהלכה.

בחודש אפריל 2018, התובעת התחתנה בנישואים אזרחיים עם גבר מבלי לקבל גט מהנתבע.

כבר קבע הרב אברהם שפירא (ספר מנחת אברהם, חלק ד, סימן ו), הרב הראשי לישראל ונשיא בית הדין הגדול, שבמקרה שאין חשש לעיגון "אין להפך בכל ראשי היתרים", אבל "בענין של עגונה ב"ד חייב להפך בהיתרה שלא תשאר מעוגנת".

על פי קביעה זו נהגנו גם אנו בחשיפת היסודות ההלכתיים לביטול קידושיהם של התובעת והנתבע, כדי לשחרר את האישה מכבלי עיגונה.

דיון

א. תוקף קידושין שנערכו ע"י רב קונסרבטיבי

מסדר הקידושין של הצדדים היה רב קונסרבטיבי. כך עולה מדבריו בכתבה שפורסמה ב Sun
: Sentinel

“What are rabbis supposed to do? They’re supposed to be like any ordinary human being: keep the commandments, observe the law, man to man”.

כלומר, לדעתו קיום התורה מוגבל למצוות שבין אדם לחברו. אמנם, מחד גיסא מסדר הקידושין הנ"ל קיבל הסמכה לרבנות מישיבה אורתודוקסית שבזמנו היה ידוע שבוגרי ישיבה זו לא ידעו הלכה, אך מאידך גיסא התובעת הודיעה לנו שבפגישת ייעוץ בעניין הנישואין עמו, הוא יעץ לצדדים שהם צריכים להחליט אם רצונם לשמור שבת ולאכול כשר. בהקשר זה הוא אמר להם שהוא עצמו נוסע ברכב בשבת בגלל שיש לו קשיים בהליכה. יתר על כן, בדברי ההספד אמרה עליו נכדתו שסבא שלה היה סבור שכל הדתות בעולם תקפות.

בבירור שערכנו אצל אחד הרבנים בפלורידה הוא אמר לנו שמסדר הקידושין הנ"ל היה רב קונסרבטיבי, וכך נמצא בחיפוש ב-Google. פרט חשוב נוסף הוא, שמסדר הקידושין הנ"ל השתייך ל"כנסת הראביים" (Rabbinic Assembly), שהוא הארגון הבינלאומי הרשמי של כלל הראביים הקונסרבטיבים אשר נוסד בשנת 1901 (ראה באתר הארגון www.rabbinicalassembly.org).

לגבי תוקף קידושין שסודרו על ידי רב קונסרבטיבי קובע הרב משה פיינשטיין (שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק ד, סימן יג) על פי פסיקת הרמב"ם (משנה תורה, תשובה, פרק ג, הלכה טו), את הדברים הבאים:

"שאף אם היה מהטובים שבהם שלא היה אוכל מאכלות אסורות ולא היה מחלל שבת בפרהסיא לבא לביהכ"נ שלו במכונת, מ"מ לבד שחזקת כשרות הא ודאי לית לו וממילא פסול מספק, הא כיון שהוא חבר להראביים דקאנסערוואטיוון ששיטתם לבטל איזה מצות התורה גם דאורייתא ורוב איסורין דרבנן שהם עניני כפירה הם פסולין לעדות אף שלא שמענו ממנו כלום... ואין לך פרסום וחזקה היותר גדול שהוא מחזיק בשיטת הקאנסערוואטיוון לכפור בהרבה דיני התורה ואולי גם לכפור בעיקר קבלת תורה בהר סיני כשהוא ראביי בבית כנסת שלהן, ואף אם עושה זה בשביל פרנסה נמי הוא בדין כופר שפסול לעדות".

בתשובה אחרת (שם, סימן מו), שדנה באישה שנישאה אצל ראביי קונסרבטיבי וזינתה וכעת רוצה

לינשא לבועל, כותב הרב פיינשטיין:

"פשוט לדידי שהוא [הראב"י הקונסרבטיב] פסול לעדות, אף שאומרים עליו שהוא שומר שבת ואוכל כשר. כי זה עצמו שהוא רב אצל קאנסערוואטיוון... הוא איסור מעניני הכפירה, שפוסל לעדות".

וכן סבור הרב אהרון סולובייצ'יק ("קידושין שנערכו ע"י רב קונסרבטיבי" תחומין כ 297 (התש"ס), עמ' 309-310), שקידושין שנערכו ע"י רב קונסרבטיבי שידועה כפירתו בכמה עיקרי האמונה והוא משתייך לתנועה הקונסרבטיבית - אינם קידושין, מכיוון שהרב פסול לעדות של קיום הקידושין (ראה גם: הרב חיים ג'קטר "קידושין קונסרבטיביים" תחומין יח 84 (תשנ"ח)).

לפיכך, על פי פסיקותיהם של הרב משה פיינשטיין והרב אהרון סולובייצ'יק, מכיוון שהראב"י השתייך לתנועה הקונסרבטיבית, קידושיו אינם תקפים.

ב. סידור קידושין ע"י אדם שאינו בקי בטיב קידושין

הגמרא קובעת (קידושין ו ע"א):

אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם.

וכן הוכרע להלכה (שולחן ערוך, אבן העזר, סימן מט, סעיף א, ונושאי כלים שם; שו"ת נודע ביהודה, מהדורא תניינא, אבן העזר, סימן קה; שו"ת שבות יעקב, חלק ג, סימן קכא; שו"ת כנסת יחזקאל, סימן עב; שו"ת דברי מלכיאל, חלק ד, סימן קיט).

הסיבה היא שעריכת קידושין על ידי מי שאינו בקי בהלכותיהם מביאה לספיקות ופגמים במעשה הקידושין. להלן נפרט את הספקות והפגמים שנפלו בקידושי התובעת והנתבע.

1. היעדר ייחוד עדים כשרים בסידור החופה והקידושין

בנידון דידן, מתחת לחופה נכחו מנין של קרובי משפחה (גברים ונשים) עם מסדר הקידושין והחזן שאינם קרובים זה לזה.

בזמן אמירת "הרי את מקודשת..." על ידי החתן ומסירת הטבעת מהחתן לכלה, היו נוכחים בפני החתן והכלה, מסדר הקידושין והחזן, ששניהם משתייכים לתנועה הקונסרבטיבית, וכפי שצוין, הרב אהרן סולובייצ'יק סבור שהם עדים פסולים (תחומין, שם, עמ' 305).

אך אפילו אם נניח שמסדר הקידושין והחזן הם עדים כשרים, הרי הנוהג בקהילות רבות הוא לייחד את העדים (ראה: הגהות הסמ"ג, מצוה קפג(ז); שו"ת הרדב"ז, חלק ב, סימן תשז; ש"ך, חושן

משפט, סימן לו, ס"ק ח; קצות החושן סימן לו, ס"ק א; בית מאיר, סימן מב, אות ד). אחד הטעמים לנהוג זה הוא החשש לדעתו של הריטב"א, הסובר שעדים פסולים פוסלים עדים כשרים (ראה חידושי הריטב"א, קידושין מג ע"א), ויש כמה פוסקים שפסקו כשיטתו (עיי' תוספות ישנים, בבא בתרא קיג ע"א, בשם רשב"ם; שו"ת זכרון יהודה, סימן פא; רבינו ירוחם, מישרים, אות ז; ש"ך שם, בשם סמ"ק, סימן קפג; שו"ת ציץ אליעזר, חלק ח, סימן לז, אות ט, בשם הריטב"א, שכתב: "ורבים קיימי כוותיה"). ברם, פוסקים אחרים התחשבו בשיטת הריטב"א רק כסניף להקל (עיי' שו"ת רבי עקיבא איגר, מהדורה תנינא, סימן נו, אות כח; שו"ת מהרש"ם, חלק ב, סימן קא; שו"ת שערי ציון, חלק ב, אבן העזר, סימן יא). בנידון דידן, אנו מתחשבים בשיטתו של הריטב"א כסניף לביטול הקידושין (לדיון מורחב בעמדת הריטב"א בכלל ובבסיס לקביעת ההלכה כדעת יחיד בפרט, עיי' בפסק הדין של בית דין זה בתיק 105-2015 www.internationalbeitdin.org). בנידון דידן, מסדר הקידושין לא ייחד עדים.

2. היעדר כוונה להעיד של העדים הפסולים והכשרים

צד נוסף להקל היא שיטת הש"ך (חושן משפט, סימן לו, ס"ק א), שאם היו קרובים ופסולים ואף אחד מהעדים (כולל העדים הכשרים) לא התכוון להעיד, בטלה כל העדות (ראה קצות החושן, סימן לו, ס"ק א, הסבור שיש לחוש לשיטת הש"ך).

מתברר שבין האורחים באולם היו שלושה אנשים שהיו שומרי תורה ומצוות, אך אפילו הכי יש לחוש לשיטת הש"ך (שם) ויש כאן ספק ספיקא שפוסל את ג' האנשים הנ"ל, כפי שטען הרב סולובייצ'יק (תחומין, שם, עמ' 305), וז"ל:

"אפילו אם היה נתברר שבתוך האורחים באולם היו שני אנשים שהיו נמנעים מלחלל שבת בפני רב חרדי, אפילו הכי יש כאן ספק ספיקא, משום שיש לנו לצרף את שיטת הש"ך (חו"מ לו, ג) שאע"פ שעד כשר ראוי להעיד אפילו לא כיון להעיד, מ"מ אם היו בין העדים קרוב או פסול, אז הכשר ראוי להעיד רק אם הוא כיון להעיד. אבל אם העד הכשר לא כיון להעיד, אז ראייתם של הקרוב והפסול פוסלת עדותו. ואם כן, אפילו אם נניח שהיו בין האורחים שני יהודים תינוקות שנשבו, שהיו רק מחללי שבת בצינעא, והם עמדו ממושבם לראות הקידושין - מ"מ כיון שהרב הקונסרבטיבי והקרובים שעמדו על הבימה בודאי היו פסולים מדאורייתא, אם כן ראייתם של הרב הקונסרבטיבי ושל הקרובים על הבימה פוסלת את עדותם של שני היהודים מחללי שבת בצינעא תינוקות שנשבו".

3. קיום הקידושין מכוח "אנן סהדי"

לכאורה, גם בהיעדר שני עדים כשרים כבמקרה שלנו, עלינו לאמץ את פסיקתם של החוות יאיר והחתם סופר לפיו יהודים שומרי מצוות שישבו בקהל וצפו בטקס הקידושין, מבלי לשמוע את אמירת הבעל "הרי את מקודשת..." ומבלי לראות את העברתה של הטבעת מהחתן אל הכלה, יכולים לשמש כעדי הקידושין מכוח "אנן סהדי".

על כך יש לומר, שאילו היה מדובר בקידושין שיש לבטלם מחמת פסול בעדים, וכוונתנו הייתה לקיים את הנישואין באמצעות אנשים אחרים מהקהל שנכחו בטקס הקידושין, היינו שוקלים היזקקות לדעותיהם של החוות יאיר והחתם סופר (שו"ת חוות יאיר, סימן יט; שו"ת חתם סופר, אבן העזר, חלק א, סימן ק. דבריהם הובאו בפתחי תשובה, אבן העזר, סימן מב, ס"ק יא). אולם, במקרה שלפנינו אנו מחפשים דרך לבטל את הקידושין בגלל עיגונה של האישה! ועל כן, על אף הטענה שיש מסורת פסיקה בדבר ערווה, שעל הפוסקים לקחת בחשבון את כל הדעות המחמירות (רמ"א, אבן העזר, סימן יז, סימן טו; חלקת מחוקק, שם, ס"ק לא; ביאור הגר"א, שם, ס"ק סא; מחצית השקל, שם, ס"ק נו; שו"ת קדושת יום טוב, סימן ט, בשם ר' יום טוב אלגאזי; ערוך השולחן, אבן העזר, סימן מב, סעיף ב; שו"ת שערי רחמים (פרנקו), אבן העזר, סימן יט; שו"ת פני יצחק, חלק א, סימנים י, יג. השווה ט"ז, אבן העזר, סימן יז, ס"ק טו), הרי שבמצב של עיגון, פוסקים רבים טוענים שיש לפסוק לקולא (שו"ת הרא"ש, כלל נא, סימן ב; שו"ת זכרון יהודה, סימן צב; שו"ת מהרי"ק, שורש קכא; שו"ת בצלאל אשכנזי, סימן לב; שו"ת המבי"ט, חלק א, סימן קלה; שו"ת משאת בנימין, סימן קט; שו"ת צמח צדק (קרוכמל), סימן קג; שו"ת נודע ביהודה קמא, אבן העזר, סימנים כט, נז; שו"ת שמחת יום טוב, סימן יב; שו"ת חיים ושלום, חלק ב, סימן קי; שו"ת יביע אומר, חלק ז, אבן העזר, סימן ח, אות יט), כפי שמודגש על ידי ר' סיני ספיר (שו"ת מנחת עני, סימן נא):

"בענינים כאלה בעסק עגונות, לא נכון לעשות כן לגבב חומרות עפ"י השגות ודחיות, בזה כוחה דהיתרא עדיף טפי, כי הוא נוגע לנפשות..."

היות ואנו פוסקים לקולא, מן הראוי שנלך בדרכם של רוב הפוסקים (שו"ת יחוה דעת, חלק ו, כללי ההוראה, ע' 32, סימן ט; ערעור (גדול) שך/184, פד"ר ד, 164, 166 (י"א תשרי תש"כ, במותב הדיינים: הרב הדאיה, הרב אלישיב והרב ז'ולטי). מאחר שרוב הפוסקים דוחים את עמדת החוות יאיר והחתם סופר (שו"ת מהר"י וייל, סימן ז; שו"ת משפטי שמואל, סימן כ; שו"ת שם אריה, חלק א, סימן לא; שו"ת ציץ אליעזר, חלק ח, סימן לז, מהרש"ך ואמונת שמואל; שו"ת אור לי, סימן עג, אות ב; שו"ת עין יצחק, חלק ב, אבן העזר, סימן סד), נמנענו מלאמץ אותה בניסיונות המקרה דנן, במיוחד שבנוסף לפוסקים הנ"ל יש כמה מגדולי פוסקי זמננו (הרב עובדיה יוסף, הרב אשר וייס

והרב ציון בוארון). ראה: שו"ת יביע אומר, חלק ח, אבן העזר, סימן ג, וסימן ח, אות ה; שו"ת מנחת אשר, חלק ב, סימן פג; שו"ת שערי ציון, חלק ב, סימן יא, וחלק ג, סימן כב), שהתנגדו לשיטתם. מעבר לכך, ההיזקקות ל"אנן סהדי" מותנית בעובדה שמסדר הקידושין הוא אדם שומר מצוות בכלל, ובקי בהלכות סדר קידושין ונישואין בפרט, כאמור לעיל (שו"ת שבות יעקב, חלק ג, סימן קכא; שו"ת כנסת יחזקאל, סימן עב; שו"ת דברי מלכיאל, חלק ד, סימן קיט; שם אריה, שם; שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק א, סימנים עו-עז; שו"ת ציץ אליעזר, חלק ח, סימן לז, אות ט. גם לדעת הט"ז, אבן העזר, סימן מט, ס"ק א, חייב מסדר הקידושין להיות בעל ידע בסיסי בהלכות הנוגעות לניהול טקס הנישואין. ועיין שו"ת אגרות משה, שם, סימן עז). העובדה שמסדר הקידושין לא ייחד עדים לקידושין, לא היה בקי בהלכות נוספות של סדר הקידושין והנישואין, ולא היה מודע לבעיה שעלולה להיווצר כתוצאה מעמדת ריטב"א, מעידה על חוסר בקיאותו ההלכתית. לפיכך, במקרה שבפנינו לא ניתן להיזקק ל"אנן סהדי", שמבוסס על ההנחה מכללא שניתן לסמוך על מומחיותו של מסדר הקידושין, ולכן אנשים בקהל שצפו בטקס החופה והקידושין אינם יכולים לשמש עדי קיום לקידושין.

4. ספק אם בני הזוג הבינו שהקידושין מתבצעים במסירת הטבעת כתוב בתורה "כי יקח איש אשה" (דברים כד, א) ודרשו בתלמוד (קידושין ד ע"ב): "כי יקח איש אשה ולא כי תקח".

וכן כתוב בריש פרק א במשנת קידושין: "האיש מקדש" ו-"האשה נקנית". כלומר, בניגוד למכר, שבו הכסף ניתן תמורת הדבר הנקנה, כאן, בקידושין, הכסף ניתן כמעשה קנין.

לפי פשוטו של מקרא והאמור במשנה, האיש מבצע את מעשה הקנין של הקידושין באישה, והאישה היא פאסיבית ומבטלת דעתה ורצונה לדעתו ורצונו של הבעל, וכן נראה לכאורה מדבריו המפורסמים של הר"ן (נדריים ל ע"א, ד"ה ואשה), וז"ל:

"אלא כיון שהתורה אמרה כי יקח איש אשה ולא אמרה כי תלקח אשה לאיש לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל וכו' אלא מכיון שהיא מסכמת לקידושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה. ומש' נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר, והבעל מכניסה לרשותו, הילכך אין אנו דנין בקידושין מצד האשה אלא מצד הבעל".

ברם, המעיין בדברי הר"ן (עיין: חידושי ר' שמעון שקופ, קידושין, סימן א; שערי יושר, שער ז, פרק יב) ובדברי פוסקים אחרים, ייווכח שיש צורך במעשה מטעם האישה שבו היא מבטלת את רצונה למעשה הקידושין (וכן עיין: שערי יושר שם; קהילות יעקב, קידושין, סימן ז (הערות); משנה שלמה, קידושין, סימן ב; תיק (אזורי חיפה) 870175/4 (ז' טבת תשע"ה); תיק (אזורי נתניה) 116792/1 (י"א תשרי תשע"ח); מנחת אשר, קידושין, סימן א).

בני הזוג חייבים להיות מודעים לכך שמעשה הקידושין נעשה בכוונה לשם קידושין כדת משה ישראל (עיין: שולחן ערוך, אבן העזר, סימן כז, סעיפים א-ג; חלקת מחוקק, שם, ס"ק א, ד; בית שמואל, שם, ס"ק ה, ז). הרמ"א (אבן העזר, סימן כו, סעיף ב), קבע: "אבל האיש איננו נאמן לומר שלא כוון לשם קידושין". לכאורה, לפי הרמ"א, יש הנחה שהמקדש מתכוון לשם קידושין. במה דברים אמורים? אם המקדש הוא שומר מצוות בכלל, ומכיר שיש חיוב לכוון לשם קידושין בפרט. ברם, בנסיבות האלו, המקדש חונך במשפחה קונסרבטיבית, למד בבית ספר תלמוד תורה קונסרבטיבי (בשעות שאחרי הלימודים בבית-הספר הציבורי), וקיבל שיעורים לבר-מצוה (confirmation classes), מגיל שמונה ועד גיל שש עשרה. אז אי אפשר להניח שהמקדש בנסיבות האלו כיוון לשם קידושין.

בנידון דידן, בני הזוג החליפו טבעות. למרות שנתינת הטבעת מהתובעת לנתבע נעשתה אחרי קריאת הכתובה, ספק בכלל אם התובעת הבינה שמסירת הטבעת לידה קודם לכן בשעת הקידושין הייתה מעשה קנין או מעשה טקסי בלבד. ואפילו אם מסדר הקידושין הבין את ההבדל ההלכתי בהחלפת הטבעות ולכן סידר שהתובעת תיתן את הטבעת לנתבע אחרי הכתובה, הוא לא הסביר לבני הזוג את משמעות הדברים. ולכן, מתעורר ספק שמסדר הקידושין לא ידע להסביר את ההבדל

בין נתינת טבעת הקידושין מהחתן לכלה ובין טבעת המתנה שהתובעת נתנה לנתבע אחרי קריאת הכתובה, ובשתי הטבעות לא הייתה אלא כוונה של החלפת מתנות.

כפי שציין הרב משה פיינשטיין (שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק ג, סימן כה), וז"ל:

"דאף שנותן לה טבעת הרי גם היא נותנת לו טבעת ומוכיח נתינתה על נתינתו שהוא רק **מתנה בעלמא** על שנעשו איש ואשה אבל עשיית הקידושין היה בלא כלום".

5. נתינת טבעת לפני אמירת "הרי את מקודשת"

החתן חייב לומר את לשון הקידושין ("הרי את מקודשת לי...") קודם נתינת הטבעת (עייין: משנה תורה, אישות, פרק ג, הלכה א; כנסת הגדולה, אבן העזר, סימן כז, הגהות טור, אות ח; המקנה, קידושין - קונטרס אחרון, סימן כז, ס"ק ט), ואם הכלה קיבלה את הטבעת קודם האמירה - הקידושין בספק (אוצר הפוסקים, הלכות קידושין, סימן כח, ס"ק לא, אותיות מא-מג).

בנידון דידן, לפי סרט הווידאו של טקס הקידושין, החתן הקדים את מסירת הטבעת לכלה לפני אמירתו "הרי את מקודשת". כלומר, מעשה הקידושין נעשה ללא אמירה. אמנם, אם הגבר היה מדבר עם האישה על עסקי קידושין ומסר לה את הטבעת בשתיקה - הקידושין קידושין (קידושין ו ע"א; שולחן ערוך, אבן העזר, סימן כז, סעיף א), ולכאורה, בנידון דידן הקידושין קידושין. ברם, כפי שצינו, הצדדים לא היו ערים לכך שהם עסוקים "בעסקי קידושין", שכן הם ראו את הטקס כהעברת **מתנה** ולא היו מודעים כלל לגדר הקנייני של הקידושין. לכן, ספק רב אם בני הזוג הבינו שמסירת הטבעת היא מעשה קנין או שראו את מסירתה רק כחלק מטקס הנישואין.

6. בעלות המקדש בטבעת

טבעת הקידושין צריכה להיות של המקדש לאחר שקנה אותה בקניין גמור (טור, אבן העזר, סימן כח), ולכן אין מקדשים בטבעת שאינה קנויה באופן ברור וגמור למקדש, כגון: טבעת שאולה (שו"ת הרא"ש, כלל לה, סימן ב), טבעת גזולה (שולחן ערוך, אבן העזר, סימן כח, סעיף א), או של שותפו (שם, סעיף יח), ואחריותו של מסדר הקידושין היא לברר שאכן הטבעת של המקדש (בית שמואל, סימן כח, ס"ק מט).

בנידון דידן, לפני החופה, הורי הנתבע הודיעו לתובעת שהם רכשו טבעת **כמתנה** ויש להשתמש בה בטקס הנישואין. בהיעדר מעשה קנין הטבעת הייתה קנויה לתובעת מהטעם שהורי הנתבע מודים שהקנו לה את הטבעת במתנה (קנין אודיתא). ברם, תנאי מוקדם להכיר באודיתא הוא שההודאה נעשתה בפני שני עדים כשרים (שולחן ערוך, חושן משפט, סימן לט, סעיף ח; קצות החושן, סימן קצד, סעיף ד; אמרי בינה, הלוואה, סימן טז, בשם מהרש"א ומהר"ם לובלין).

אלא שבענינו, לא היו עדים כשרים שנכחו בזמן ההודאה ולכן לפני מסירת טבעת הקידושין מאת הנתבע לתובעת, הבעלות בטבעת הייתה של הורי החתן, וממילא הקידושין נעשו בטבעת שאינה של הנתבע, ועל כן הקידושין לא תקפים.

7. היעדר גמירות דעת בדבר הצריך שומא

אין מקדשים אישה בדבר שאין בקיאה בשומתו מאחר שאפשר לטעות בערכו, ולכן הכלה לא סומכת את דעתה (שולחן ערוך, אבן העזר, סימן לא, סעיף ב), וקידושין אלה הם קידושי ספק (רמ"א, שם; חלקת מחוקק, שם ס"ק ד; בית שמואל, שם, ס"ק ג).

בנידון דידן, התובעת התקדשה באמצעות טבעת שהיו בה כמה יהלומים, והיא כלל לא ידעה את ערכה של הטבעת ואת שוויה לפני הקידושין, וכפי שצינו היא רק ידעה שתקבל טבעת זו באולם הנישואין במהלך טקס הנישואין.

על כך יש להוסיף, שכאשר פני הכלה מכוסות בשעת מסירת הטבעת הדבר מצביע על כך שאין היא מדקדקת במה שהיא מתקדשת ולא חשוב לה שווי הטבעת (רמ"א, אבן העזר, סימן לא, סעיף ב, בשם הרשב"א), ברם, בנידון דידן, פני הכלה היו גלויות לכל בשעת מסירת הטבעת. ועוד, כדי להוציא את החשש של היעדר סמיכות דעת של הכלה היה על מסדר הקידושין לשאול אם אכן הטבעת הייתה שווה פרוטה. ברם, בענינו, הוא לא שאל.

8. ייחוד החתן והכלה

בהגדרת "חופה" ישנם כמה פירושים. יש הסוברים שהיא הבאת הכלה לביתו של החתן למטרת נישואין (בית שמואל, אבן העזר, סימן נה, ס"ק ד; ביאור הגר"א, שם, ס"ק ט). אחרים סבורים שיש חובה שבני הזוג יתייחדו במקום מיוחד לשם נישואין (רמ"א, אבן העזר, סימן נה, סעיף א; חלקת מחוקק, שם, ס"ק ט), וישנם פירושים נוספים (עיין ערוך השולחן, אבן העזר, סימן נה, סעיפים ד-יא). לפי הפירוש השני, שלפיו הכל נוהגים, שהחתן והכלה נכנסים לחדר ייחוד לאחר הטקס, צריך ששני עדים כשרים יהיו נוכחים בשעה שהחתן והכלה נכנסים לחדר הייחוד (שו"ת הרדב"ז, חלק א, סימן קכא; המקנה, קידושין - קונטרס אחרון, סימן נה, ס"ק א; שו"ת אמרי דוד, סימן כט).

בנידון דידן, היה ייחוד בלי נוכחות של שני עדים. כלומר, מסדר הקידושין לא ידע שסדר הקידושין והנישואין מחייב נוכחות של עדים בזמן הייחוד.

הכרעה

לאור כל האמור ניתן לבטל את הקידושין בין התובעת לנתבע על סמך הנימוקים הבאים.

ראשית, לפי דברי הרב אהרנברג (שו"ת דבר יהושע, חלק ג, סימן כ), שכותב כך:

”מאחר שזה העד שמחלל שבת היה ג”כ הראב”י שסידר להם הקידושין הרי יש לחוש שמא לא סידר הקידושין כדין באופן מועיל... שמא לא ראו העדים נתינת הטבעת ושמא חיסר תיבת “לי” דקיי”ל בסימן כ”ז ס”ד דאינה מקודשת... וצריך הרי המסדר קידושין להשגיח ע”ז ובשלמא אם הרב המסדר אדם כשר ובקי בטיב קידושין סמכין אחזקה דמסתמא היה הקידושין כדין... וכל שאין עדים ע”ז במיוחד אם אין המסדר מומחה ומוחזק שעשה כדין הו”ל ספק אם היה קידושין ומוקמינן להאשה בחזקת פנויה אף אם ידעין שעמדו עדים כשרים בשעת קידושין לקיומי מילתא”.

כלומר, אפילו אם היו עדים כשרים, לדעת הרב אהרנברג, האישה היא בחזקת פנויה מכיוון שהמסדר לא היה בקי בהלכות סדר קידושין ונישואין!

ואכן, בנידון דידן אנן סהדי שמסדר הקידושין לא דאג לכל הדרוש כדי שהקידושין יהיו תקפים, והיו בהם פגמים רבים, כפי שפירטנו.

שנית, לפי פסיקת הרב משה פיינשטיין והרב אהרון סולובייצ'יק, בשל השתייכותו של מסדר הקידושין לתנועה הקונסרבטיבית בכלל ודעותיו בפרט, הקידושין שהוא מסדר אינם קידושין. לפיכך, התובעת מותרת להינשא לכל בן ישראל אפילו כהן.

ועל כל זה באנו על החתום ביום ד' אב תשע"ח (16 יולי 2018)